

- Балабанова Л. М. Судебная психология (вопросы определения нормы и отклонений). – Д.: Сталкер, 1998. – 432с.
- Менов Р.С. Психология: Учеб. для студентов высш. пед. учебн. заведений: В 3 книгах. – Кн. 1. Общие основы психологии. – 3-е изд. – М.: ВЛАДОС, 1997. – 688с.

ІДЕЯ БОГА У ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Алла Макарова,

У курс, філософський факультет.

Науковий керівник – Возняк С.М.,

доктор філософських наук, професор.

Особливостями, які зумовили характер традиційних для Київської Русі уявлень про місце та роль Бога в світі, взаємовідносин Творця та людей, риси Божої вдачі, Божу волю і т. ін., були:

1. Релігійна забарвленість давньоруської філософської думки, або софійний аспект релігійності. На Русі в XI – XIII століттях не існувало класичної філософії зі струнками логічними системами, специфічним категоріальним апаратом та широким спектром питань, представлених до розгляду. Філософські ідеї цього часу існують лише в контексті нових релігійних уявлень християнства і не можуть розглядатися у відриві від них.

Особливо яскраво така тенденція проявляється у філософській думці XI століття: тоді філософія була фактично служницею богослов'я, а розум слугував лише підмогою у справі віри і досягнення видимого, створеного Богом світу. Філософські елементи у творах Іларіона Київського, Володимира Мономаха, Феодосія Печерського, невідомого автора проповідей, вміщених у “Повісті времінних літ”, використовувалися як засіб досягнення головної мети – возвеличення Бога, прославлення його справ та подяка за мужність, яку він проявив у створенні світу.

У наступні століття спостерігається тенденція “вивільнення” філософії з-під влади церковної ідеології, проте релігійна домінанта залишається. У “Молінні” Данила Заточеника та “Посланні” Кліма Смолятича виразно звучать екзистенційні мотиви, основною ж темою цього періоду є взаємозв'язки людини з богом у множинності їх виявів.

Таким чином, Бог в тій чи іншій якості є основним об'єктом уваги киеворуських мислителів, він стоїть в центрі їхніх філософських побудов. Присутність ідеї Бога в філософських побудовах є своєрідним центром, який зв'язує воедино релігійні та філософські елементи в їхніх творах.

2. Вибір Київською Руссю християнства у візантійському варіанті спрямував філософські роздуми про сутність Бога шляхом, вже пройденим східними отцями та вчителями Церкви (Григорій Назіанзін, Іван Златоуст,

Тертуліан та ін.). Їхні твори були своєрідними підручниками, на які орієнтувались києворуські мислителі.

Основними ідеями, які перейняли давньоруські книжки у східного християнства, були: 1) ідея непізнаваності Бога раціональним шляхом. Роль розуму у пізнанні Бога та його істин категорично заперечувалась. Бог може бути пізнаваним лише через містичне одкровення, шляхом мислення. Спілкування з Богом проходить на рівні людського серця; 2) ідея протиставлення світу та церкви; провалля між світом і Богом. Заклики відвернутися від гріховного світу, звідси – ідея аскези (Києво-Печерська лавра, Афонський монастир).

Діячі давньоруської церкви, ревно слугуючи догмам та канонам православ'я і виступаючи проти всілякого інакомислення та ересі, водночас самі висловлювали та підтримували вільнодумні ідеї. До цього спрчинилися, з одного боку, знаменита любов до свободи, яку відмічав ще Прокопій Кесарійський та прагнення до політичної і церковної незалежності від Візантії, а з другого, посилені впливи язичницьких та античних філософських уявлень. Прагнення творчо працювати зі Святим Письмом, не копіювати, а вивчати його глибини, було характерним для києворуських мислителів.

Одвічна повага до розуму, що є однією з характерних рис слов'янської ментальності, призвела до того, що престиж філософії на Русі був надзвичайно високим, а філософами називали найшановніших людей. Намагаючись власним розумом досягнути божі істини, вільно коментуючи їх, києворуські мислителі порушували канони візантійської церкви. Через це між церковниками – греками та слов'янами – виникали суперечки стосовно ролі філософії в досягненні Бога. Подібна суперечка описана в "Посланні" Клима Смолятича смоленському пресвітеру Хомі. Митрополит стверджує, що роздуми над Святим Письмом не є філософією, а необхідні для адекватного сприйняття та оцінки даної богом істини і "угодні" Богові.

Залишки язичницького світосприйняття у свідомості давніх русичів істотно вплинули на уявлення про Бога. Це твердження про Бога милосердного, милостивого, і гуманного, Бога-людинолюбця. Саме в його любові до людей, а не у гніві, насиланні кар виявляється божя сила. Бог давніх слов'ян набагато ближчий і лагідніший до людей, ніж Бог східного обряду християнства.

В контексті даного уявлення виникає впевненість в тому, що усі люди є Синами Божими. В таких поглядах дослідники вбачають риси адопційської та аріанської ересей. Вони чітко простежуються у Іларіоновому "Слові про Закон і Благодать", а також в самій історії прийняття Володимиром християнства (ним був визнаний аріанський символ віри).

Погляди на природу Христа носять також відбитки язичницьких уявлень. На Русі Христа сприймають більше як немовля, а не Бога, як

людину, яка постраждала за свою віру. Непомітно йде переакцентуація з культу Христа на культ Богородиці (символ християнської “берегині”).

1. Історія релігії України: у 10 т. / Редкол.: ... А.Колодний (голова) та ін. – К.: Укр. центр духов. культури, 1996 – 1998. – Т.2: Українське православ'я /За ред. Цірюцького. – 1997. – 376 с.
2. Вошняк С.М., Голянич М.Ю., Робін О.А. Філософська думка України: імена та ідеї. Івано-Франківськ: Обласний ІПО, 1996. – 87 с.
3. Історія релігії України: у 10 т. / Редкол.: ... А.Колодний (голова) та ін. – К.: Укр. центр духов. культури, 1996 – 1998. – Т.1: Дохристиянські вірування; Прийняття християнства /За ред. Б.Ломовика. – 384 с.
4. Введення християнства на Руси / Ін-т філософії АН СРСР; отв. ред. А.Д.Сухов. – М.: Мысль, 1987. – 302 с.

ОСОБИСТІСНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ НООСФЕРИ В.ВЕРНАДСЬКОГО

Віталій Надурак.

У курс, філософський факультет.

Науковий керівник – *Голянич М.Ю.*,

кандидат філософських наук, доцент.

Ім'я Володимира Івановича Вернадського – одного з найвизначніших науковців ХХ ст. нарешті позбувається численних штампів та перекручень і постає перед нами у всій своїй космічній величі. Своїми ідеями і узагальненнями він належить до тих вчених-мислителів всесвітньої значущості, які настільки випередили час, що лише сьогодні людство починає осягати колосальність їхніх прозрінь і передбачень

Особливої актуальності набуває проблема особистісних та етичних аспектів концепції ноосфери В.Вернадського. Його концепція стала вінцем наукової творчості, узагальненням минулого і передбаченням майбутнього. Ноосфера (від гр. “ноос” – розум) – це нова оболонка Землі, що твориться на основі біосфери, яка, переробляючись науковою думкою *Nomo Sapiens*, переходить у свій якісно новий стан.

Значне місце в концепції ноосфери В.Вернадського посідає людство як ціле і кожна людська особистість зокрема, адже вони є невід'ємною частиною біосфери і, активно впливаючи на неї, сприяють розвитку ноосфери. Людина виявляється тим “містком”, через який і завдяки якому відбувається перехід біосфери в ноосферу. Адже, як ми пам'ятаємо, основною силою, що сприяє такому переходу, є наукова думка. А вона, в свою чергу, з'являється у світі тільки завдяки людині, її свідомості, розуму і без неї існувати не може. Таким чином, на думку Вернадського, особистість слід розглядати як явище планетарного масштабу.